

Actualiteitsanalyse Beroepscompetentieprofiel Kotter Matroos

Opdrachtgever: VTL

ECORYS

Etienne van Nuland
Karel Kans

Rotterdam, 21 september 2009

ECORYS Nederland BV
Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E asb@ecorys.com
W www.ecorys.nl
K.v.K. nr. 24316726

ECORYS Arbeid & Sociaal Beleid
T 010 453 88 05
F 010 453 88 34

1 Actualisatie BCP's

In opdracht van VTL heeft ECORYS voor 37 beroepscompetentieprofielen (bcp's) een actualiteitsanalyse uitgevoerd. Het gaat om 37 bcp's uit 8 verschillende branches. Voor 5 thema's is nagegaan of zich ontwikkelingen hebben voorgedaan die een aanpassing van het bcp noodzakelijk maken. De thema's zijn:

- Wet- en regelgeving.
- Arbeidsmarkt.
- Technologie.
- Bedrijfsorganisatorische of bedrijfseconomische ontwikkelingen.
- Internationale ontwikkelingen.

Onderzoeksaanpak

De actualiteitsanalyse is in twee stappen uitgevoerd:

- Desk research waarin openbare bronnen zijn geraadpleegd, zoals informatie van nationale en internationale sectororganisaties (werkgevers- en werknemersverenigingen), wet- en regelgeving en branchespecifieke arbeidsmarktonderzoek.
- Rondetafelbijeenkomsten waarin de uitkomsten van het desk research is voorgelegd aan experts en eventueel aan gevuld. Alle geïnventariseerde ontwikkelingen zijn getoetst op relevantie (is er inhoudelijk de noodzaak het bcp aan te passen) en op representativiteit (in hoeverre doet de gesignaleerde ontwikkeling zich in de gehele sector voor).

De rondetafelbijeenkomsten zijn begeleid door Etienne van Nuland en Karel Kans, die ook de desk research hebben uitgevoerd. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de voor deze sector benaderde partijen en de deelnemers.

Tabel 1.1 Overzicht rondetafelbijeenkomsten

Sector	BCP's	Benaderde partijen	Deelnemers
Nautisch – visserij	Kotter Matroos	Analyse vindt plaats op basis van desk research en bijeenkomst in november 2008, waarbij Productschap Vis, Berechja College en VTL aanwezig waren.	

Tabel 1.2 Overzicht van geïnventariseerde ontwikkelingen, de relevantie en representativiteit ervan en eventuele gevolgen voor het BCP per toetsingscriterium en go/ no go beslissing

Toetsingscriteria	Ontwikkelingen / trends / innovaties	Relevantie	Representativiteit	Gevolg voor BCP Ja / nee
Wet- en regelgeving	<p>1. Evaluatie Europees Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) in 2009. Het Europese visserijbeleid is hoofdzakelijk vastgelegd in verordeningen die bindend zijn voor de lidstaten van de Europese Unie, waaronder Nederland. Het GVB bestaat in wezen uit vier elementen:</p> <p>Instandhoudingbeleid ter bescherming van visgronden en visbestanden;</p> <p>Structuurbeleid met als doel de vlootcapaciteit en de infrastructuur te reguleren;</p> <p>Marktbeleid om de markt te stabiliseren;</p> <p>Extern beleid voor overeenkomsten met derde landen over de visserij.</p> <p>Voor de vissers speelt uiteraard het instandhoudingbeleid een grote rol. Maatregelen op dit gebied omvatten regels voor onder meer de <i>total allowable catches</i> (TAC), visvangstbeperkingen, technische regels op het gebied van vistuig, en verplichtingen om de vangst te registreren.</p> <p>In 2002 is het GVB grondig hervormd om het doeltreffender te maken. Het hervormde beleid kenmerkte zich door een langetermijnaanpak, een nieuw vlootbeleid, verbeterde toepassing van de regels, en meer betrokkenheid van de belanghebbenden.</p> <p>In 2008 heeft de Europese Commissie besloten om het GVB volledig te herzien om op grond hiervan institutionele hervormingen door te voeren. Hoewel de Commissie erkent dat het hervormde GVB uit 2002 verbeteringen heeft voort gebracht, bestaan er volgens de Commissie een reeks uitdagingen op het gebied van duurzaamheid die op korte termijn dienen te worden opgelost. Het gaat hier onder meer het terugdringen van overcapaciteit van de Europese visserijvloot en het voornemen van de Commissie om vissers zelf verantwoordelijk te maken voor duurzaam gebruik van de zee.</p> <p>Volgens de Federatie van Visserijverenigingen dient de Commissie ervoor te waken dat de evaluatie voldoende rekening houdt met de specifieke situatie in iedere EU lidstaat. Zo is de situatie in Nederland volgens de Federatie vaak anders dan in andere lidstaten, bijvoorbeeld wat de overcapaciteit betreft.</p> <p>Formeel zal het GVB pas in 2012 worden hervormd. De basis van die hervormingen wordt met een discussiedocument van de Commissie al in 2009 gelegd. Tevens wordt in dat jaar een begin gemaakt met een</p>	Ja	Hoog	Nee

Toetsingscriteria	Ontwikkelingen / trends / innovaties	Relevantie	Representativiteit	Gevolg voor BCP Ja / nee
	brede consultatie met belanghebbenden.			
	<p>2. Het stimuleren van duurzame visserij staat hoog op de beleidsagenda van LNV voor 2009 en later. Het ministerie installeerde in 2006 de Task Force Duurzame Visserij om een economisch en ecologisch duurzaam perspectief voor de Noordzeekottervloot te creëren. De Noordzeevisserij werd indertijd geconfronteerd met een flinke verslechterde economische situatie als gevolg van de afnemende vangstrechten en vangstmogelijkheden en stijgende olieprijs. Deze Task Force gaf ook aanbevelingen voor de oprichting van het Visserij Innovatie Platform. Dit platform dient ter ondersteuning van energiebesparing, vermindering aantasting natuur en verhoging kwaliteit opbrengst.</p> <p>Veel Nederlandse initiatieven om te duurzaamheid te bevorderen worden (mede-) gefinancierd vanuit het Europese Visserijfonds (EVF). Deze middelen zijn niet beperkt tot de kottersector maar hebben ook betrekking op kwekers en zelfs de pelagische sector. Het operationele programma voor de inzet van middelen uit het EVF kent vier onderdelen:</p> <p>Aanpassing van de vloot;</p> <p>Aquacultuur, binnenvisserij, verwerking en afzet van visserij en aquacultuurproducten;</p> <p>Maatregelen van maatschappelijk belang;</p> <p>Duurzame ontwikkeling van visserijgebieden.</p> <p>Vooraf het eerste onderdeel brengt implicaties voor de kottersector met zich mee. Een budget van 44,6 mln Euro voor de periode 2007-2013 is beschikbaar voor één saneringsronde en investeringen in visserijtechnieken. Bij de verduurzaming van vistechneken gaat het vooral om technieken die leiden tot minder bodembroering en ongewenste bijvangsten alsook om technieken die het brandstofverbruik reduceren.</p>	Ja	Hoog	Nee
	<p>3. In 2007 heeft de ILO een Conventie uitgevaardigd waarin op wereldniveau afspraken over de arbeidsomstandigheden van vissers op zee zijn gemaakt. De Conventie omvat specifieke regels over de veiligheid, arbeidstijden, enz. Aangezien de arbeidsomstandigheden van vissers over de hele wereld verschillend zijn, kan de Conventie alleen in hoofdlijnen zinvol worden toegepast. Op hoofdlijnen voldoet Nederland aan de Conventie, zij het dat Nederland de Conventie niet heeft geratificeerd, net als de rest van de westerse wereld. In ieder geval is de Conventie niet bindend voor de Nederlandse visserijsector. De lading van de Conventie wordt wel al gedekt door Europese en (sub-) nationale wetgeving.</p>	Nee	Laag	Nee

Toetsingscriteria	Ontwikkelingen / trends / innovaties	Relevantie	Representativiteit	Gevolg voor BCP Ja / nee
Arbeidsmarkt	<p>1. De instroom van gekwalificeerd personeel vanuit het onderwijs is gedurende de laatste jaren sterk afgenomen (van 67% in 2001 naar 11% in 2007). De instroom van nieuw gekwalificeerd personeel vanuit de visserij zelf is juist sterk toegenomen. De interesse om in de visserij te werken is de laatste jaren sterk afgenomen. De Europese Commissie heeft verschillende redenen:</p> <p>Afgenomen interesse jongeren in het beroep visser;</p> <p>Sociale status van visser is afgenomen naarmate inkomsten afnamen;</p> <p>Het 'vrije leven' van vissers is door regelgeving aan banden gelegd;</p> <p>Mogelijke verdiensten zijn in andere maritieme sectoren hoger;</p> <p>De vooruitzichten voor vissers zijn afgenomen.</p> <p>Volgens de vissers zelf is er vooral sprake van bredere maatschappelijke oorzaken. Studenten kiezen tegenwoordig minder snel voor technische vakken en daarmee ook minder voor de visserij. Bovendien zijn sectoren als de visserij minder attractief ten tijde van economische voorspoed. Zodra het economische tij weer wat tegenzit, verwachten zij dat de instroom in de visserijsector weer zal toenemen.</p>	Nee	Hoog	Nee
	<p>2. De werkgelegenheid in de visserij is afgenomen. Binnen de visserij verwacht men dat de daling de komende jaren zal doorzetten. In Nederland is het aantal schepen al sterk gedaald, en met de aankomende saneringsronde zal dit aantal verder afnemen. Meer dan een derde (37%) verwacht de bedrijfsactiviteiten te beëindigen.</p> <p>Reductie crew. Op schepen is het aantal opvarenden gereduceerd, om de besomming met zo min mogelijk crewleden te delen. Wel wordt aan het wettelijke minimum voldaan.</p> <p>Toch bestaat er nog vraag naar vissers. Op verscheidene kotters bestaan personeelstekorten. Deze zijn onder meer opgevangen door de inzet van stagiaires voor het reguliere vissen in te zetten en door gebruik te maken van buitenlandse vissers.</p>	Nee	Hoog	Nee
	<p>3. De uitstroom van vissers is met 23% hoog. Het merendeel verlaat de visserij en gaat naar een ander bedrijf in de maritieme cluster. Ook bij niet-maritieme bedrijven genieten vissers een goede reputatie op grond van hun arbeidsmoraal. Afhankelijk van de economische infrastructuur in de nabijheid van vissersdorpen werken voormalige vissers ook in bijvoorbeeld de tapijten- of fietsindustrie.</p>	Nee	Hoog	Nee
Technologie	<p>1. De Nederlandse kottervisserijsector is aan het experimenteren met nieuwe duurzame vistechieken om tong</p>	Nee	Hoog	Nee

Toetsingscriteria	Ontwikkelingen / trends / innovaties	Relevantie	Representativiteit	Gevolg voor BCP Ja / nee
	<p>en schol te vangen. Traditioneel wordt daarvoor de boomkor gebruikt. De boomkorvisserij is nog altijd de grootste visserijtak in Nederland. Met behulp van de boomkor worden ijzeren kettingen over de bodem gesleept waardoor de bodemvissen worden opgeschrikt en in het net terecht komen. Die technologie vergt echter veel brandstof en brengt bovendien nadelige gevolgen voor de zeebodem en dito flora en fauna met zich mee. Om bodemberoering en brandstofverbruik te reduceren zijn nieuwe vistechnieken ontwikkeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pulskor; • Sumwing; • Hydrorig • Twinriggen • Outriggen. <p>Het gebruik van duurzame vistechnieken wordt gesubsidieerd. Het ministerie van LNV ziet vooral kansen voor de pulskor. De pulskor is een vistuig waarbij tong en schol met behulp van elektrische pulsen loskomen van de zeebodem. In 2008 zijn vijf Noordzeekotters middels subsidies met pulskors uitgerust. Uit interviews is gebleken dat de sector zelf het waarschijnlijk acht dat uiteindelijk een combinatie van nieuwe technieken tot een duurzame kottervisserij zal leiden. De pulskor alleen zou te kostbaar en onrendabel zijn in het gebruik.</p>			
	<p>2. Naast de vernieuwingen van het vistuig worden ook maatregelen genomen om de ongewenste bijvangst te verminderen. Ontsnappingsruimtes in de netten, bijvoorbeeld een 'overlevingsbak' of 'zeeflap', maken het mogelijk dat niet bedoelde vangsten automatisch worden gescheiden. Ook op dit terrein biedt het ministerie van LNV subsidies aan. Zo is bijvoorbeeld met de zeeflap geëxperimenteerd binnen de kenniskring van garnalenvissers.</p>	Nee	Hoog	Nee
	<p>3. Het aantal kotters dat onder Nederlandse vlag vaart is in de periode 1990-2005 gedaald. Terwijl in 1990 het totale motorvermogen nog 559.000 pk bedroeg, was dat in 2005 332.000 pk. Ook worden schepen gemiddeld steeds ouder. Het aandeel schepen ouder dan 20 jaar bedroeg lange tijd ongeveer 40%. In de jaren 2004-2005 is dat aandeel met 8 % gestegen.</p>	Nee	Hoog	Nee
	<p>4. Sinds het begin jaren tachtig zijn vissersvaartuigen groter dan 50 brutoregisterton, maximaal 300 pk en met een gemiddelde lengte van 23,95 in de 12-mijlszone in bedrijf (Eurokotters). Aan het einde van de jaren tachtig werden ook wettelijke maatregelen genomen voor de Noordzeekotters: max 2000 pk. In de praktijk blijken nog</p>	Nee	Hoog	Nee

Toetsingscriteria	Ontwikkelingen / trends / innovaties	Relevantie	Representativiteit	Gevolg voor BCP Ja / nee
	veel motoren van Noordzeekotters een hoger motorvermogen te leveren dan is toegestaan. Naast een zegelplan en gerichte controles van de overheid voorziet een privaat arrangement sinds 2005 in een stelsel van private controles en private sancties bij niet-naleving.			
	5. Ook al hebben kotters niet zulke omvangrijke koelsystemen aan boord als pelagische vistrawlers, gebruiken ook zij nieuwe koelmethode. Het nieuwe scherfijs en flowijs vereisen andere koelmiddelen en bieden een betere kwaliteit dan voorheen.	Nee	Hoog	Nee
	6. In het licht van afnemende vangstrechten en vangstmogelijkheden moeten ondernemers in de kottervisserijsector andere mogelijkheden vinden om inkomsten te vergaren. De 'multipurpose maritiem ondernemer' kan zijn schip bijvoorbeeld inzetten als (reddings-) schip voor offshore activiteiten of voor toeristische cq. recreatieve doeleinden. In sommige gevallen zal een aanpassing van het schip noodzakelijk zijn.	Nee	Laag	Nee
Bedrijfsorganisatorisch en bedrijfseconomisch	1. Ter bevordering van goed ondernemerschap biedt het ministerie van LNV ondersteuning voor vissers om samen met experts een businessplan op te stellen. De ondernemer dient zelf het initiatief te nemen om een dergelijk plan op te stellen en van tijd tot tijd aan te passen als gevolg van veranderde omstandigheden en met het oog op toekomstige gebeurtenissen en ontwikkelingen. Ook stellen banken veelal een ondernemingsplan verplicht bij financieringsaanvragen van vissers. In de kottervisserijsector zelf groeit het besef dat een bedrijfseconomische strategie noodzakelijk is voor commercieel welslagen.	Nee	Hoog	Nee
	2. Ter compensatie van de afnemende vismogelijkheden zullen vissers als multipurpose maritiem ondernemers nieuwe diensten aanbieden cq. maritieme functies vervullen in bijvoorbeeld de recreatieve, offshore en waterbouwsectoren. De 'dayrates' die voor deze diensten worden betaald zijn bijzonder aantrekkelijk en stellen vissers in staat om in nieuwe schepen te investeren.	Nee	Laag	Nee
	3. Bedrijven met een ecolabel van het Marine Stewardship Council houden zich aan de verschillende MSC standaarden over duurzame visserij. Tevens is de vis die zij verkopen volledig traceerbaar. Zowel de pelagische als de kottervisserijsector kan een dergelijk ecolabel vergaren. Het MSC is oorspronkelijk een initiatief van het WNF en Unilever maar is inmiddels een mondiale NGO gericht op de duurzame visserij. Een MSC certificaat wordt verleend op grond van een reeks principes waaraan een visser/ rederij moet voldoen: Deze dient zijn activiteiten te richten op een duurzame omvang van het bestand, op	Nee	Laag	Nee

Toetsingscriteria	Ontwikkelingen / trends / innovaties	Relevantie	Representativiteit	Gevolg voor BCP Ja / nee
	<p>het bewaken van het ecosysteem, en op een effectief visserijbeheer.</p> <p>Vissers/ rederijen met het MSC ecolabel worden nadien onderworpen aan een MSC Chain of Custody (CoC)-certificering. Door de gehele keten te certificeren, wordt de traceerbaarheid van het MSC product gewaarborgd. Hierdoor kan men er zeker van zijn dat het product gedurende het hele productieproces, van bron tot bord, niet in aanraking is geweest met niet-gecertificeerde producten.</p> <p>Vanuit de hele keten bezien zijn het veelal de vissers of de kleinschalige eindschakels (viswinkels en restauranthouders) die het initiatief nemen tot verduurzaming van de keten. De vissers die een dergelijk initiatief nemen zijn meestal de hoger opgeleide vissers die kennis hebben van het veld en weten welke subsidies ze kunnen aanvragen.</p> <p>Inmiddels hebben al verscheidene schakels in de Nederlandse visketen een ecolabel. Onlangs heeft de eerste twinrig-kotter uit Urk een MSC ecolabel gekregen.</p> <p>Het Responsible Fishing Scheme keurmerk gaat nog veel verder dan het MSC label. Bij het verlenen van dat keurmerk wordt namelijk ook rekening gehouden met de manier waarop wordt gevisst, de competentie van de crew, het schip zelf, en het milieubewustzijn van de vissers. De sector verwacht dat dit keurmerk in de toekomst vaker zal worden gebruikt dan nu het geval is.</p>			
Internationale ontwikkelingen	<p>1. Rederijen krijgen een meer internationaal karakter en internationalisering heeft ook plaats gevonden in de kottersector. Vele tientallen Britse, Duitse, Deense, en Belgische kotters zijn met hun vangstrechten in de afgelopen 20 jaar in het bezit gekomen van Nederlandse vissers.</p>	Nee	Hoog	Nee
	<p>2. Met de toenemende verscheidenheid van crewleden aan boord worden taal en cultuur belangrijker. Terwijl de schipper al vanouds de Engelse taal diende te beheersen, moeten tegenwoordig ook de andere rangen, waaronder machinisten, Engels spreken om met buitenlandse opvarenden te kunnen communiceren. Ook moeten Nederlandse opvarenden meer rekening houden met culturele eigenschappen zoals eet- en drinkgewoontes van buitenlandse crewleden.</p> <p>De internationalisering van crews maakt ook het gebruik van de STCW-F certificering urgenter. Met dit certificaat kunnen diploma's en competenties uit de hele wereld beter met elkaar worden vergeleken.</p>	Nee	Laag	Nee
	<p>3. De importwaarde van vis (met name bevroren vis) vanuit de EU vertoont een stijgende lijn over de hele periode 1990 – 2005. Import van vis vanuit niet-EU landen steeg aanvankelijk tot begin 21e eeuw en stagneerde</p>	Nee	Laag	Nee

Toetsingscriteria	Ontwikkelingen / trends / innovaties	Relevantie	Representativiteit	Gevolg voor BCP Ja / nee
	daarna. De uitvoer van vis en visproducten steeg 1990-2005. De EU is de belangrijkste afzetregio (80% van de export). Bevroren vis en visvlees is veruit het belangrijkste exportproduct. De in- en uitvoer van verse vis nam tot 2001 toe en daalde of stagneerde daarna.			
Go / no go beslissing over verdere verdiepende analyse:				Go / no go

Relevantie: bij relevantie gaat het erom te bepalen of er op basis van de geconstateerde trend of innovatie een inhoudelijk noodzaak is om de kerntaak, kernopgave of beroepscompetentie te wijzigen.

Representativiteit: bij representativiteit gaat het erom te bepalen in welke mate de geconstateerde trend of innovatie zich in de sector of het beroep voordoet en in hoeverre een verandering van het BCP gerechtvaardigd is. Immers, een (technologische) innovatie kan ingrijpende gevolgen hebben voor een beroep, maar wanneer de innovatie zich beperkt tot een klein aantal bedrijven, dan is voorzichtigheid met aanpassing van het BCP op zijn plaats.

Een verdere verdiepende analyse is niet nodig. Hoewel veel representatieve ontwikkelingen in de sector kunnen worden waargenomen, zijn deze slechts in enkele gevallen relevant voor het BCP van de kotters. Op kotters is de functiedifferentiatie tussen schipper, machinist/werktuigkundige, stuurman en matroos slechts gering, waardoor ontwikkelingen in de sector voor al deze beroepsgroepen van belang zijn.